

Cuprins

<i>Notă preliminară</i>	7
Supunere, împotrivire, exil	9
<i>Addenda</i>	177
<i>Addendum 1</i>	
O ședință de excludere în 1977	179
<i>Addendum 2</i>	
Akaki Akakievici turnător	225
<i>Addendum 3</i>	
Un denunț abject	230

IX

Îmi aduc aminte că am stat de vorbă cu L., care îmi era „un fel de prieten“, cum se exprimase. Consideram că are o experiență în materie de Occident. Cu el am stabilit ce greu va fi – de fapt, imposibil – să refac o poziție universitară acolo sau cel puțin să pot avea o anumită notorietate științifică. Îți trebuie, vorbeam cu L., cel puțin zece ani ca să devii cunoscut acolo. Dar eu trecusem de patruzeci. Iar societatea nu se mai interesează de cincizeceni. Pierdusem, de fapt, cursa cu timpul. Nu era mai bine să mă resemnez? Eu personal nu trăiam prea rău aici. Chiar nefiind în partid, făceam parte din *establishment*. Reușisem chiar să descurajez sirenele Securității. În ceea ce-l privește pe L., confidentul meu de moment, el nu mă încuraja să plec; dimpotrivă, socotea că nu sunt destul de tare pentru a da lupta. Poate nu voia să fie acuzat că face discipoli întru disidență.

Un lucru mi se părea totuși clar: plecat sau nu, nu mai puteam duce acea existență „de moluscă“ (expresie consacrată în societatea noastră). Ceva se schimbase în mine. Poate că în acest sens a jucat un

rol și semnarea acordurilor de la Helsinki (1 august 1975), în care se făcea o referire explicită la respectarea drepturilor omului. Trebuia protestat, chiar dacă nu eram încă decis pentru o acțiune energetică.

Cred că în jurul meu plutea un aer de plecare, de disidență sau mai știu eu de ce. Am povestit despre acel coleg; m-a întâlnit odată pe aleile spitalului. Mi-a spus, uitându-se într-un anumit fel la mine: „Ai un aer de călător, Ioane, nu mai ești aici“. Era și simțământul meu; negativul exilului, într-un fel. Așa cum, mai târziu, fiind *acolo*, eram de fapt *aici*, tot așa cum cu un an înaintea plecării eram deja plecat cu o parte importantă și semnificativ vizibilă a mea. În această stare m-am pomenit într-o zi chemat la telefon de F.S., fosta soție a lui M.S., oameni pe care-i frecventasem în familie mai ales pe la începutul anilor '60. Voia să trec pe la ea și m-am dus într-o după-amiază. Acolo era și prietenul ei P.C., un vechi comunist care stătuse în închisoare cu Gheorghiu-Dej și compania, iar acum era dezamăgit. Ca și alți vechi comuniști, P.C. era în primul rând un anticeaușist. Acum, el împreună cu F.S. voiau să-mi pună o întrebare precisă: era Ceaușescu bolnav mintal? Da sau nu? Am înțeles că mă sondau. Era posibilă o rezistență centrată pe declararea lui Ceaușescu incapabil să conducă fiindcă e nebun? Mie o asemenea idee mi se părea inacceptabilă. Mai întâi, ca psihiatru, găseam că nu existau elemente pentru a pune un asemenea diagnostic. Al doilea, nu ar fi fost o asemenea inițiativă chiar

contrariul căii pe care mă angajasem, deocamdată timid, lupta contra psihiatriei politice? Am refuzat așadar proiectul utopic, lăsându-i poate dezamăgiți pe cei doi.

Dar ideea, sub forma unei fantasme, circula. Se povestea, tot cam pe vremea aceea, că ministrul Sănătății, Theodor Burghele, convocase un fel de Consiliu Sanitar Suprem ad-hoc și declarase: „Tovarăși, avem o gravă problemă: tovarășul Ceaușescu a înnebunit!”. Evident, nu era umbră de adevăr în această istorie, dar zvonurile sunt și ele expresii ale unor fantasme colective, ale unor dorințe oprite.

Cei care încearcă să simplifice lucrurile, spunând că anii '70 au fost exclusiv ani de regresivitate socială, greșesc. Evident, era perioada „Cântării României”, a însălărilor patriotardo-imbecile. Dar evenimente ca Helsinki încurajau și anumite idei de rezistență. Lumea nu mai era dispusă să alunece complet sub un jug de tip stalinist. Atmosfera *mondială* nu mai mergea în acest sens.

Un exemplu: îmi aduc aminte de ședința de la Cabinetul de Partid al municipiului București (această scenă i-am povestit-o și lui Gh. Brătescu, care a reprodus-o în a sa *Istorie a psihanalizei în România*). M-am pomenit într-o zi cu un telefon de la sus-amintita instituție. Mă invitau să particip la o dezbateră despre Freud! Cabinetele de partid erau de fapt niște cimitire ale elefanților. Veneau acolo mai ales pensionari de partid, să-și petreacă câteva ore

ideologico-culturale la căldurică. Probabil că un asemenea subiect era o excepție sau poate că ședința a evoluat altfel decât se așteptau organizatorii: ne-am întâlnit la Cabinet (care funcționa în clădirea mare a tribunalului, pe Splai) doctorul Victor Săhleanu, un publicist marxist tânăr pe nume Stoica (și mai cum?) și cu mine. În sală, oameni vârstnici, cam 20-30 la număr. Săhleanu, un poligraf și un popularizator, cu un rol absolut pozitiv în epocă, fusese în fruntea marilor campanii antidogmatice. Ca student în ultimii ani (sau poate eram deja preparator), asistasem, la Casa Universitarilor, la o dezbatere în care, alături de profesorul Repciuc, Săhleanu apărase noua genetică (dublul helix) împotriva unui obscur biolog miciurist. Mai aproape de întâlnirea noastră, republicase, modificând-o, cartea lui Popescu-Sibiu despre psihanaliză sub titlul *Introducere critică în psibanaliză* (1972), pe care mă grăbisem s-o recenez la Radio. A luat deci cuvântul Săhleanu, l-am luat eu, amândoi apărând punctul de vedere psihanalitic, în special freudian. Publicul asculta atent. Apoi a vorbit Stoica. Pentru el, psihanaliza era reacționară, idealistă, burgheză etc. Freud era mai ales un toxicoman care ajutase la răspândirea cocainomaniei. Au început să ia cuvântul diferiți oameni din public. De pildă, o femeie mai în vârstă, care și-a amintit că la ei, în cercul marxist din Botoșani, prin anii '20, Freud era considerat un autor progresist. Așa că se miră că tovarășul Stoica spune astfel de vorbe. Stoica a încercat să răspundă

dur, dar nu i-a mers. Un ins încă și mai vârstnic l-a întrerupt, spunându-i că au trecut vremurile lui Stalin, acum nu mai erau dispuși să se lase terorizați. Era aproape o mică revoltă! Lucrurile s-au isprăvit printr-o victorie din partea reformatorilor, numitul Stoica era semifurios-semiîncurcat, iar directorul cabinetului numai lapte și miere cu mine și cu Săhleanu.

În această ambianță am decis să scriu un articol pe care l-am intitulat „Psihiatrie, antipsihiatrie și hiperpsihiatrie”. Discutam despre puterile pe care le avea psihiatria în societate, despre criticarea acestui rol de către antipsihiatri. La urmă vorbeam despre utilizarea psihiatriei în alte scopuri decât cele pur medicale. O aluzie la psihiatria politică. Articolul a apărut în *Viața românească* din noiembrie 1976, dar eu îl scrisesem la începutul aceluși an. Nu a făcut obiectul unei cenzuri. Convingerea mea e că nimeni nu a înțeles despre ce vorbeam, care era miza reală a textului. Pe de altă parte, *Viața românească* avea un tiraj minuscul, iar regula de aur era că, cu cât o publicație avea un tiraj mai mic, cu atât cenzura era mai puțin exigentă. Era o regulă bună, nimeni nu ar fi observat scrierea mea dacă nu m-aș fi ocupat eu de difuzarea ei.

Apariția se petrecea cam la șase luni după ce depusesem cererea la Consulatul Franței. Parcă uitasem că cerusem să plecăm din țară. Viața mergea înainte cu putere. Eram obișnuiți cu refuzurile. Ideea plecării părea neverosimilă. Totuși, acest articol, așa

neobservat cum fusese, așa de aluziv în formularea lui, era un pas înainte, cel puțin pentru mine.

M-am decis către sfârșitul anului să trimit acest articol la Paris, Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca. Curierul ideal era L., care l-a băgat în papuci, nu știu exact cum proceda. Fapt e că Ieruncii, ca și M.F., l-au citit. L. s-a întors pe la începutul lui ianuarie. A venit la noi într-o seară. Da, dăduse articolul. „Și ce spuseseră cei *de-acolo*?” „Au zis că să *te bagi* și tu la Goma.”

Goma. Ce subiect! Știam, firește, ca toată lumea, că Goma, refugiat din Basarabia, fost student al „școlii de scriitori” inițiate de partid în anii '50, fost deținut politic în urma solidarizării cu revoluția ungară din 1956, aderentul pentru o clipă entuziast al lui Ceaușescu în momentul august 1968 (am mai vorbit despre asta), devenise un adversar al regimului după ce publicase *Ostinato* în Occident, iar unii îl porecliseră *un Soljenistyne roumain*. Goma, ultrasupravegheat, izolat, trăia în Drumul Taberei cu soția lui Ana (născută Năvodaru, fiica unui activist comunist în declin) și micul lor Filip. Știa, din vizitele anterioare ale lui M.F. în România, că Goma era în legătură cu Parisul și în special cu cuplul Ierunca. Faptul că era publicat la Paris stârnise, firește, o antipatie și mai vie contra lui în rândul scriitorilor, iar pentru autorități era de-a dreptul un „trădător”.

Goma ca soluție? Nici pentru mine, nici pentru Ioana aventura nu părea posibilă încă. Totuși, am